

ÅRSBERETNING

2019

MUSEUM
MIDTJYLLAND

ÅRSBERETNING 2019

Redaktion: Maja Theodoraki & Laura Liv Weikop

Konceptdesign: Heavy

Fotos hvor andet ikke er angivet: Maja Theodoraki

Omslagsfoto: Maja Theodoraki

Copyright Museum Midtjylland 2020

Museum Midtjylland

Vestergade 20

7400 Herning

CVR-nummer: 26793351

P-nummer: 1003344912

INDHOLD

Mission & vision	3
Forord	5
Udstillinger og udgravninger	7
Udstillinger: Fra glitter til den åndelige verden	9
Tørveeventyret ved Bølling Sø	11
Årets udgravninger	13
Nye huse på gamle parceller	17
Museets samlinger	21
Samlingen, bevaring og indsamling	23
Museets forskning og publicering	27
Forskning og publicering	29
The Hammerum Burial Site	33
Gæster, kommunikation og formidling	35
Nye tiltag og årets højdepunkter	37
Den nationale brugerundersøgelse	39
Vores venner og frivillige	41
Frivillige og venneforeninger	43
Sponsorater og partnerskaber	47
Et smugkig ind i 2020	49
Museum Midtjylland i tal	50

MISSION & VISION: DET VI GØR, ER, VIL & SKAL

Museum Midtjylland er en selvejende institution og et statsanerkendt, kulturhistorisk museum, som formidler og levendegør den midt- og vestjyske historie som en del af en lokal, men også national og international fortælling.

Museum Midtjylland er en selvejende institution med status som statsanerkendt kulturhistorisk museum, der tilsammen består af i alt fem besøgssteder: Frilandsmuseet Herning, Herningholm Museum, Klosterlund Museum, Tekstilmuseet og Vester Palsgaard Skovmuseum.

Museum Midtjylland skal gennem indsamling, registrering, bevaring, forskning og formidling virke for at sikre kulturarven i sit ansvarsområde, som dækker Herning og Ikast-Brandeborg Kommuner.

Tilsammen fortæller de om hedeegnens rige kulturhistorie og industrisamfundets rivende udvikling; et fokusområde som spænder fra

stenalderbopladser, jæger-samlergrupper og hosebinder til tørvegravere, skovriddere og syersker. Her fortælles om den helt fjerne fortid, som museet afdækker ved arkæologiske udgravninger og udstillinger. Men også om den nyere tid, hvor især tekstilindustrien har spillet en stor og betydningsfuld rolle – ikke kun i museets geografiske område, men også for resten af Danmark.

MUSEETS MISSION & VISION

På Museum Midtjylland ønsker vi at skabe et lokalt, regionalt og nationalt betydende og visionært kulturhistorisk museum.

Et museum hvor vi på aktiv, nysgerrig, dynamisk og original vis udforsker, formidler, tilgængeliggør og levendegør fortællingen om det åbne lands kulturhistorie i fortid, nutid og fremtid med fokus på ressourceudnyttelse og industri; altid i tæt samarbejde med og til fælles glæde for museets brugere, frivillige og mange interessenter.

VORES MISSION

At belyse det åbne lands kulturhistorie i fortid og nutid med fokus på ressourceudnyttelse.

At belyse tekstil, beklædning og mode i fortid og nutid med fokus på globale relationer.

At samarbejde på nye måder med museets frivillige, så de i endnu højere grad indgår som en aktiv ressource til fælles glæde.

VORES VISION

At skabe et sanseligt museum både fysisk og virtuelt.

At knytte bånd på tværs af fortid, nutid og fremtid med baggrund i museets forskning.

At være et dynamisk og åbent museum, der kan skabe debat og blande sig lokalt, nationalt og internationalt.

Laura Liv Weikop
Direktør for Museum
Midtjylland

FORORD: ÅRET DER GIK

Året 2019 har igen været et travlt år for Museum Midtjylland – både hvad angår Arkæologien og Nyere Tid. Udover en række masse spændende udgravninger, har vi for andet år i træk haft en massiv fremgang. Ikke mindre end 26% flere besøgende har lagt deres vej forbi et af vores fem besøgssteder. Dét er en fremgang, som vi godt kan være stolte af - og som vi vil arbejde indædt på at fortsætte i 2020.

I 2019 nåede museet derfor op på i alt 29.570 besøgende fordelt over museets fem besøgssteder – hvilket samlet set er en fremgang på mere end 11.000 gæster fordelt hen over de seneste tre år.

Ikke mindre end 26% flere besøgende har lagt deres vej forbi et af vores fem besøgssteder. Dét er en fremgang, som vi godt kan være stolte af.

Travlheden skyldes blandt andet en række forskellige udstillinger spændende fra den prisvindende væverske Anne Mette Larsens udstilling *Midtjyske Tæpper* og flere udstillingssamarbejder med Via University College og deres dygtige studerende og over til åbningen af *Tørveeventyret* på Klosterlund Museum.

NYE TILTAG

Herudover har vi udviklet en række nye tiltag, som har bidraget til flere og nye brugere af museet. Det gælder eksempelvis vores lørdagsmatinéer på Herningsholm Museum, vores dogmeforedrag, hvor power points er forbudt, mens genstande og hands-on aktiviteter er i front, samt vores børnerettede aktivitetstilbud *Museum for dig!* og *Museets helte*, som åbner op for, at børn og unge kan komme helt tæt på historien og få en ny forståelse af, hvad museet er for en størrelse.

Museum for dig! har vi nu etableret som fast og årligt tilbagevendende arrangement i efterår og forår, hvor Frilandsmuseet Herning og Tekstilmuseet danner rammen for flere hundrede børnehaverbørn i et museumsbesøg præget af gamle lege, masser af formidling og en stor, smittende nysgerrighed. Mens *Museets Helte* nu har kørt for anden gang, og har inviteret de lidt ældre børn ind bag facaden på museet og gjort dem til eksperter og formidlere.

Den øgede strøm af besøgende har selvfølgelig også gjort sig gældende i forhold til vores faste årlige aktivitetstilbud, som finder sted i tæt samarbejde med vores mange dygtige frivillige, vores venneforeninger, lokalmiljøer og mange gode samarbejdspartnere. Her har været plads og overskud til fornyelse og vi har derfor kunnet invitere vores gæster indenfor til endnu bedre og mere kvalificerede formidlingstilbud, hvor kulturhistorien har været i centrum på vidt forskellig vis.

Men 2019 var også året, hvor museet sammen med seniorforsker og tidl. direktør Tinna Møbjerg samt en lang række andre prominente forskere kunne lancere den store monografi om Hammerum-pigen

Men 2019 var også året, hvor museet sammen med seniorforsker og tidl. direktør Tinna Møbjerg samt en lang række andre prominente forskere kunne lancere den store monografi om Hammerum-pigen. Bogen *The Hammerum Burial Site. Customs and Clothing in the Roman Iron Age* udgør et længe ventet og højt kvalificeret internationalt forskningsværk, som rammer sætter og udforsker et af Museum Midtjyllands arkæologiske pragtstykker; nemlig Hammerum-pigen, som kan opleves på nært hold på Tekstilmuseet.

Gennem året har vi fortsat også arbejdet på den fortsatte udvikling og branding af Museum Midtjylland både lokalt og nationalt. Der er dog ingen tvivl om, at museet har taget et kvantespring fremad – og det satser vi på at blive ved med i de kommende år.

LAURA LIV WEIKOP
Museumsdirektør

**UDSTILLINGER &
UDGRAVNINGER**

I udstillingen *Glitter, glimmer & pailletter*, kunne man bl.a. opleve Birthe Kjærs ikoniske, røde kjole fra 1989'er-hittet *Vi maler byen rød*.

Forrige side: Studerende fra VIA Design skabte i efteråret udstillingen *Loops of Identity*. Her lod de deres værker hente inspiration i den klassiske sømandstrøje.

UDSTILLINGER: FRA GLITTER TIL DEN ÅNDELIGE VERDEN

Arbejdet med vores udstillinger er en kombination af permanente udstillinger med grundfortællinger fra vores lokalområde, og kortere særudstillinger, som præsenterer detaljer og aspekter af vores arbejdsområder.

Årets udstillinger har budt på mange forskelligartede temaer. Vi har både haft besøg af Melodi Grand Prix-kjoler, unikke vævede tæpper, strik inspireret af sømandstrøjer, sønderjyske kniplingsstrikkerier og tekstile kunstværker, der undersøger vores forhold til den åndelige verden.

Samtidig har der i 2019 også pågået et stort arbejde med at give den permanente udstilling om tørveindustrien på Klosterlund Museum et nyt og mere tidssvarende udseende - og ikke mindst en ny og skarpere formidling. I det følgende kan du læse mere om alle årets udstillinger.

FRA KNIPLING TIL STRIK

11.01.2019-17.03.2019, TEKSTILMUSEET

På Tekstilmuseet har året budt på en række særudstillinger.

I *Fra Knipling til strik* fra 11. januar til 17. marts, havde gruppen GEM'erne (Garn-Elskende Mesdames) søgt inspiration i Tønderegnens spindelvævs-tynde kniplinger og skabt nye, håndstrikkede beklædningsstykker med en bred vifte af udtryk.

MIDTJYSKE TÆPPER

08.02.2019-25.08.2019, TEKSTILMUSEET

Midtjyske Tæpper var at se fra 8. februar til 25. august. Her havde den prisvindende væverske Anne Mette Larsen skabt unikke uldtæpper med inspiration i fire midtjyske steder gennem omsætninger og fortolkninger af de fysiske lokaliteter.

Udstillingen viste de i alt ni tæpper og den kunstneriske tilblivelsesproces, som lå bag.

GLITTER, GLIMMER & PAILLETTER

01.02.2019-31.03.2019, TEKSTILMUSEET

I anledning af at det danske Melodi Grand Prix i 2019 blev afholdt i Herning, åbnede udstillingen *Glitter, glimmer og pailletter* d. 1. februar på Tekstilmuseet.

I udstillingen kunne man opleve 14 dragter, der alle er blevet båret i Dansk Melodi Grand Prix og Eurovision Song Contest gennem tiden.

TØRVEEVENTYRET

ÅBNING: 03.05.2019, KLOSTERLUND MUSEUM

I år var turen nået til vores permanente udstilling om tørveindustrien på Klosterlund Museum.

Udstillingen blev endevendt og genopstod under titlen *Tørveeventyret* med en skarp fortælling og en inddragende formidling, som rammer bredt, så den nu går rent ind. Både hos lokale med egne erfaringer fra industriens tid og hos de mange, der kommer udefra for at opleve og forstå området.

Udstillingen blev åbnet d. 3. maj ved en folkefest på museet. Læs mere på side 11-12.

MODERNISÉR

14.05.2019-25.08.2019, TEKSTILMUSEET

I foråret 2019 indgik museet endnu en gang i samarbejde med VIA Design. Her lod studerende fra uddannelsen 'Tekstildesign, håndværk og formidling' sig inspirere af Tekstilmuseets historiske genstande.

Fra 14. maj til 25. august kunne publikum derfor følge resultaterne af de studerendes proces i udstillingen *Modernisér*.

LOOPS OF IDENTITY

14.05.2019-25.08.2019, TEKSTILMUSEET

Valgfaget strik fra VIA Design arbejdede i foråret med symbolsk og identitetsskabende kommunikation igennem beklædning.

De studerende hentede inspiration i historien om *The Fishermans's gansey*. Deres arbejde mundede ud i udstillingen *Loops of Identity*.

DET FJERDE STED

27.09.2019-19.01.2020, TEKSTILMUSEET

Året blev afsluttet med udstillingen *Det fjerde sted* fra 27. september 2019 til 19. januar 2020. Tekstilkunstner Marie Nørgaard Nielsen udstillede tredimensionelle værker i tekstil og papir samt procesmateriale. Publikum kunne også prøve at lave egne papirværker.

Marie Nørgaard Nielsen arbejder med den åndelige verden som omdrejningspunkt. Hendes værker undersøger temaer som engle, andre dimensioner og stilhed som nøglen til visdom.

KRISTINE HOLM-JENSEN

Formidlingschef

Tørveeventyret blev åbnet
3. maj 2019.

TØRVEEVENTYRET VED BØLLING SØ

I maj måned kunne Klosterlund Museum slå dørene op til en nyopsætning af museets eksisterende udstilling om tørveindustrien.

Den nye udstilling præsenterer os for fortællingen om et skelsættende lokalt industrieventyr, der involverede en stor del af lokalbefolkningen - både mænd, kvinder og børn - og som satte Bølling Sø på landkortet.

Det var museets ønske med den nye udstilling at lukke fortællingen om tørve-eventyret ved Bølling Sø op for flere og ramme et bredere publikum.

EN VIGTIG FORTÆLLING

Bølling Sø er i dag en rekreativ perle i det midtjyske, hvor naturoplevelsen og roen trækker mange mennesker til året rundt. Men tidligere var søen en mose, der fungerede arbejdsplads for mange hundrede mennesker. Mosen var centrum for en omfattende tørveindustri, der skabte grundlag for opsving og befolkningstilvækst i området.

Historien om tørveindustrien ved Bølling Sø er vigtig. Både for alle dem, som stadig har erindringerne om barndommens tørvearbejde siddende i kroppen, men også for de yngre generationer, der gerne vil forstå deres lokalhistorie. Samtidig oplever museet i denne tid, at der kommer flere gæster til fra egne af landet, hvor tørveindustrien ikke er særlig velkendt. Vi synes derfor, at det er vigtigt at formidle denne særlige bid af Danmarkshistorien, på en måde så den kan tilgås af alle uden forkundskaber.

LEG OG LYS I UDSILLINGEN

For at tilgængeliggøre stoffet for flere er der truffet en række valg i tråd med tidens viden om museumsformidling. I stedet for en bred og ordrig faktaformidling, er der valgt en vinkling på en række hovedtemaer, der er blandt andet sætter fokus på personerne bag tørvearbejdet - tørvematadorerne og børnearbejderne, og på de banebrydende innovationer.

I den nye udstilling er der også arbejdet med at gøre det nemmere som ny gæst at orientere sig i udstillingen. Der er også lagt vægt på at forbedre koblingen mellem tekst og genstande.

Endelig er det også vigtigt for de fleste museumsgæster i dag - især de mindste - at få mulighed for at interagere fysisk med udstillingen. Derfor har vi konverteret en flot, historisk lastbil til "formidlingsgenstand", som børn og andre nysgerrige nu kan sætte sig ind i og lege, at de kører afsted med tørv til stationen. For børn og barnlige sjæle er der også mulighed for at konkurrere i disciplinerne tørverejsning på tid og stakning af tørv i høje tårne, når man besøger udstillingen.

DE FRIVILLIGES EGEN HISTORIE

Klosterlund Museum er begunstiget af et hold af frivillige håndværkere, som stort set alle har erfaringer med tørvegravning fra barnsben. Mange af dem var allerede med i opbygningen af den oprindelige udgave af tørveindustriudstillingen.

I den nye udstilling, har de også i alt væsentligt stået for udførelsen af det praktiske udstillingsarbejde, hvilket er en bedrift i sig selv. Men ydermere har de været vigtige informanter i forhold til museets viden om tørveindustrien. Tålmodigt og klogt har de sparret med museumsinspektøren om at udkrystallisere de bedste historier og gøre dem mere tilgængelige for museumsgæster, der i modsætning til dem selv, ikke er eksperter på historien om tørveindustrien ved Bølling Sø!

JULIE LOLK

Museumsinspektør

Museum Midtjyllands arkæologer under en udgravning i det meget våde efterår 2019.
Foto: Ditte Skov Jensen

ÅRETS UDGRAVNINGER

Museum Midtjylland varetager det arkæologiske ansvar og de bygherrefinansierede undersøgelser i Herning og Ikast-Brande kommuner.

Når vejret er koldt og dårligt, kan man finde arkæologerne ude i felten. Grunden til dette er, at de fleste byggeprojekter går i gang om foråret, og de arkæologiske undersøgelser skal være afsluttet inden da, for at give et godt flow. Dermed falder mange undersøgelser tit i vinterhalvåret, og derfor havde arkæologerne også ret travlt med undersøgelserne i begyndelsen og slutningen af 2019.

I Herning og Ikast-Brande kommune er der i 2019 gennemgået henved 1500 byggesager. Det drejer sig om store og små byggerier, hvor der skal tages stilling til om skjulte fortidsminder berøres. I de tilfælde hvor den arkivalske kontrol indikerer, at der kan være skjulte fortidsminder bliver bygherren kontaktet, og der foretages besigtigelser eller egentlige afgravninger. Det resulterede i 47 selvbetalte (små) forundersøgelser. Antallet af (større) bygherre betalte forundersøgelser forud for kommende

anlægsarbejder lå på 27. Fem af disse forundersøgelser udviklede sig til deciderede udgravninger suppleret med en (delvist selvbetalt) udgravning i forbindelse med et detektorfund.

Nogle af undersøgelserne fortsætter i 2020. Felt- samt beretningsarbejde gav en omsætning på ca. 5,8 mio. Det er et fald i forhold til 2018, hvor omsætning var cirka 6,9 mio. kr. Overordnet set var aktivitetsniveauet inden for byggeri og anlæg i 2019 lidt højere end i 2018.

I Herning Kommune er niveauet nogenlunde stabilt, med en lille tilbagegang for de private, byggeherrefinansierede byggerier, og samtidig en lille fremgang i de kommunale projekter. I Ikast-Brande kan der observeres en fremgang både for de private og kommunale bygherrer, sammenlignet med det foregående år, som bar præg af anlægsstop.

De sidste år har man på nationalt plan tydeligt kunne se en fremgang i de mange detektorfund som bliver indleveret på museerne. Også her på museet er antallet af afleverede fund blevet tre- til firedoblet. Samtidig bliver mange flere af disse fund sendt til danefævvurdering på Nationalmuseet. Det betyder selvsagt dejlig travlhed

for vores museumsinspektører. Ligeledes har vi haft travlt med undersøgelser i forbindelse med skovrejsninger.

En af Museum Midtjyllands satsninger, både angående forskning men også i forbindelse med kap. 8 arbejde er geomagnetiske opmålinger. Hermed er der tale om en ydelse vi også sælger til vores kollegaer fra de andre museer. I 2019 blev det til fire projekter ud af huset.

Den samlede omsætning af hele den arkæologiske afdeling lå på ca. 6,2 mio.

De arkæologiske undersøgelser frembragte fund fra alle perioder, men med en, for vores område, typisk hovedvægt på bopladsspor fra jernalderen. Her kan der fremhæves tre sensationelle fund: en jernudvindingshytte samt brønde som indeholdt de bortskaffede rester af et træværksted. I det følgende er der et overblik over de undersøgelser, der frembragte deciderede fund.

SÆRLIGE UDGRAVNINGER & FUND

I forbindelse med Museum Midtjyllands forskellige undersøgelser har museets arkæologer gjort en række spændende opdagelser - de præsenteres kort i det følgende.

EN JERNUDVINDINGSHYTTE FRA ROSENHOLMVEJ

Museum Midtjylland har i perioden 8.-27. marts samt 10.-14. maj 2019, forud for udvidelsen af plejecenteret Rosenholm, undersøgt et areal på ca. 1800 kvadratmeter. Der var i forvejen kendskab til at to gårdsanlæg fra tiden omkring Kristi fødsel og som knyttes til det store fundkompleks ved Rosenholmvej.

Fundtætheden var stor og der blev indmålt i alt 966 anlægsspor. Gårdsanlæggene var velbevarede og med flere husfaser. I tilknytning til et af gårdsanlæggene fremkom et lille såkaldt firestolpehus: en jernudvindingshytte. Heri var der har været en såkaldt Skovmark-jernudvindingsovn.

HEM 3441 ROSENHOLMVEJ

BOPLADSSPOR FRA OVERGANGSFASEN TIL BRONZEALDER

Museet er i gang med løbende at følge afgravningerne til et i alt 32 km langt ledningstracé for en ny overpumpningsledning mellem Haderup og Sørvad. I 2019 er der afsluttet i alt 3 km mellem Haderup og Feldborg. Herved fandtes et område med en del bopladsspor

og fyldskifter fra overgangen fra neolitikum til bronzealder.

HEM 5072 TRYKLEDNING HADERUP-SØRVAD

HUS OG HAVE FRA BRONZEALDEREN

I marts og april 2019 undersøgte museet arealer i forbindelse med den nye Haderup-omfartsvej.

Her fremkom der på det sydligste skovareal et treskibet langhus med tilhørende kogestensgruber, som skal dateres til bronzealder. Foruden huset blev der fundet spredte anlæg og flere dele af gamle vejforløb – primært i form af hjulspor.

HEM 5303 HADERUP OMFARTSVEJ

GRUBER FRA YNGRE BRONZEALDER/TIDLIG FØRROMERSK JERNALDER

I forbindelse med Herning Kommunes fortsatte udstykning af parcelhusgrunde i Øster Lindparken i Lind (etape V), har Museum Midtjylland i perioden d. 28. marts til d. 23. april 2019 gennemført en forundersøgelse af et 49.000 kvadratmeter stort areal, fordelt på et sammenhængende område med husgrunde og boligvej samt et vandledningstracé med mindre regnvandsbassiner i hver sin ende syd herfor. Der fremkom fem stolpehuller, to kogegruber og to mindre gruber, som på baggrund af skårmaterialet skal dateres til sen yngre bronzealder/tidlig førromersk jernalder. Anlæggene blev undersøgt og afsluttet i forundersøgelsen, og arealet er frigivet til bygherre.

HEM 5498 ØSTERLIND PARKEN

JERNALDERGRAV OG BOPLADSSPOR

Museum Midtjylland har i perioden fra den 23. april til den 08. maj 2018 foretaget udgravning af et areal udlagt til bebyggelse ved Nørretanderupvej i Snebjerg. Der blev fundet fire hustomter, som skal dateres forskelligt til neolitikum, bronzealder og /eller muligvis jernalder. Desuden blev der fundet en jordfæstegrav fra ældre romersk jernalder omkranset af fem kogestensgruber. Derudover blev der fundet spredte stolpehuller, kogestensgruber, to brønde og flere gruber. Alle disse dateres bredt fra neolitikum og frem til ældre romersk jernalder.

HEM 5655 NØRRETANDERRUPVEJ

MIDDELALDER I GULLESTRUP

Museum Midtjylland udførte i perioden mellem d. 11. februar og frem til d. 23. april 2019 en arkæologisk forundersøgelse (HEM 5664). Arealet blev undersøgt delvist som en overvåget afgravning i forbindelse med anlæggelse af et smalt kloaktracé midt i et kommende vejtracé, delvist med forundersøgelsen af to regnvandsbassiner beliggende syd for vejtracéet.

Ved forundersøgelse fremkom der flere fortidsminder i form af minimum fem huse, som på nuværende tidspunkt alle skal dateres til middelalder. Desuden fremkom der spredte anlæg i form af kogestensgruber, gruber og stolpehuller, som dateres bredt til oldtid eller middelalder.

I oktober blev der gennemført en forundersøgelse (HEM 5764), der med sine fund kobler sig til denne middelalderlig landbebyggelse ved HEM 5664 Gullestrup Kirke øst. Desuden fremkom der spredte anlæg i form af kogestensgruber, gruber og stolpehuller som dateres bredt til oldtid eller middelalder. Der blev desuden opsamlet 8 flintgenstande i form af flækker, en skraber, afslag og ildskørnet flint, alle fundet i overfalden.

HEM 5664 GULLESTRUP KIRKE ØST / HEM 5764 STORE GULLESTRUP

BEVAREDE BRØNDE FRA JERNALDEREN

I foråret og igen i efterår og vinter 2019 udførte Museum Midtjylland undersøgelser ved Ørskovvej i det nordvestlige Snejbjerg. Dele af området er under udgravning og arbejdet vil også fortsætte i 2020. Der er indtil nu fremkommet 10-12 gårdsanlæg bestående af huse og hegn fra ældre og yngre germansk jernalder. Der er også gjort fund af flere brønde og enkelte jernudvindingsovne, der har tilhørt de omtalte gårde. Specielt brøndene har vist sig være yderst interessante, da flere af disse har haft gode bevaringsforhold for organisk materiale. En del af brøndene har således indeholdt bevaret træ - både naturlige stykker, men også stykker med spor efter bearbejdning, og egentlige genstande er også fremkommet. I en af brøndene fremkom nemlig forarbejdet til en drejet træskål og i en anden fremkom to træskåle, hvoraf den ene havde hank. De gode bevaringsforhold i brøndene gør dem også særdeles velegnet til naturvidenskabelige analyser heriblandt pollenanalyser, datering og analyser af træet. Undersøgelserne er nærmere omtalt på side 17-19.

HEM 5758 GALGENUS

YNGRE BRONZEALDER VED GØDSTRUP

Fra d. 16. maj til d. 28. juni 2019 har Museum Midtjylland foretaget en arkæologisk forundersøgelse nær det nye supersygehus ved Gødstrup. Ved forundersøgelsen fremkom der spor efter aktiviteter, som skal dateres til yngre bronzealder i form af spredte stolpehuller, otte kogestensgruber og fire gruber med flint og keramik. Den forhistoriske aktivitet var begrænset til et lille område, og dokumentationen af disse kunne afsluttes med forundersøgelsen.

HEM 5761 NÆSHOLTKÆR

FORHISTORISK AKTIVITET VED DRONNINGENS BOULEVARD

Fra d. 02. september til d. 13. september 2019 har Museum Midtjylland foretaget en arkæologisk forundersøgelse ca. midt imellem Snejbjerg og Herning langs Dronningens Boulevard. Ved forundersøgelsen fremkom der spor efter aktiviteter i form af ni kogestensgruber og tre løsfund i form af flint. Disse spor kom i et relativt afgrænset område på det samlede areal og kunne derfor afsluttes med det samme.

HEM 5767 150 KV TRANSFORMATOR STATION HERNING SV

JERNALDERBOLPADS I IKAST

I perioden 31. januar til 7. marts 2019 har Museum Midtjylland forundersøgt et større areal i den sydvestlige del af Ikast by, hvor Ikast-Brande Kommune skal i gang med en stor byggemodning. Ved forundersøgelsen blev der fundet bopladsspor fra den tidligste del af jernalderen ca. 500-300 f.Kr. Bopladssporene synes generelt ret nedpløjede, og der fremkom da også kun lige de sidste rester af et enkelt treskibet langhus, et nedgravet lerkar, ni lertagningsgruber og to kogestensgruber. På bopladser fra denne periode findes huse og lertagningsgruber normalt inde imellem hinanden, og gruberne er gerne opfyldt med husholdningsaffald. Der blev da også fundet mængder af lerkarskår og andet affald, som vidner om, at husene må have ligget i området. I en enkelt grube fandtes dyreknogler, som vil blive artsbestemt, så vi kan blive lidt klogere på økonomien. Alle anlæg blev udgravet under forundersøgelsen, og arealet kunne frigives med det samme.

HEM 5578 VESTERHÅB II

Jernudviningsovnen
der blev udgravet på
Rosenholmvej i Tjørring.
Foto: Søren Timm
Christensen

Nogle af de fremkomne fund fra udgravningen Galgehus, var nogle meget smukke og velbevarede lerkar.

NYE HUSE PÅ GAMLE PARCELLER

2019 blev året hvor museet genoptog de arkæologiske undersøgelser ved Ørskovvej i Snejbjerg - denne gang under navnet Galgehus.

Anledningen er Herning Kommunes fortsatte udstykning af parcelhusgrunde, denne gang på arealerne vest for Ørskovvej (journaliseret som HEM 5758 Galgehus, Snejbjerg Sogn). Øst for Ørskovvej har museet løbende siden 2007 udgravet massive bebyggelsesspor, der strækker sig fra bronzealder til middelalder (journaliseret som HEM 4291 Ørskovvej, Snejbjerg Sogn), med hovedvægt på gårdsanlæg fra førromersk jernalder, romersk jernalder og ældre germansk jernalder med dertilhørende brønde, jernudvindingsovne og gruber, der belyser jernalderbøndernes liv og færden.

Det er dog aldrig lykkedes at afgrænse de omfattende bebyggelsesspor eller lokalisere en nærliggende gravplads, så derfor var de nye undersøgelser imødeset med spænding. Arealerne vest for Ørskovvej er på de gamle matrikelkort (fra 1800-tallet), markeret med hedesignatur, hvilket normalt ikke er en land-

skabstype, der fordrer jernalderbebyggelse. Jernalderbønderne foretrak nemlig også den gode landbrugsjord, og bebyggelsessporene findes derfor ofte på arealer med høj bonitet. Så måske var kanten af bebyggelsen nået? Det viste sig dog ret hurtigt ikke at være tilfældet, da der ved den indledende forundersøgelse fandtes bopladsspor på hele arealet. Dette førte til en større arkæologisk udgravning, der blev afviklet i perioden maj-november.

Ved undersøgelsen fremkom der spor efter mindst 10-12 hegnede gårdsanlæg med cirka 40 langhuse. Et gårdsanlæg består gerne af ét større beboelseshus samt flere mindre økonomibygninger, så som stalde, lader og forskellige aktivitetshytter beliggende på en indhegnet gårdsplads, og svarer på den måde meget godt til nutidens parcelhus. På den måde er det en fortsættelse af det kendte fundbillede, hvor vi står med en meget stor og arealmæssigt omfattende jernalderbebyggelse – en landsby – med adskillige hegnede gårdsanlæg, der ombygges over tid.

Det nye er, at vi denne gang har fat i den hidtil yngste fase af bebyggelsen, som på

baggrund af hustyper og keramikfund dateres til yngre germansk jernalder med hovedvægt på 500-700-årene. Denne fase af landsbyen kendes ikke øst for Ørskovvej og er særdeles dårligt belyst i området generelt.

HUSOFREDE LERKAR

En interessant detalje er, at der i flere af husene er fundet husofre i form af hele lerkar nedsat i stolpehullerne. De findes ikke i alle huse, og når de findes, er der kun tale om ét lerkar per hus, nedsat i enten hullet til en af de tagbærende stolper eller et af stolpehullerne i indgangskonstruktionen. Der er tale om hele lerkar uden spor efter indhold, men de kan måske have indeholdt mad eller drikke, der er forsvundet efter det lange ophold i jorden.

Karrene er oftest velformede, mellemstore krukke, men ét kar tilhører en særlig gruppe, som vi af og til støder på, ganske små bægre, der nærmest bare er trykket ud med tommelfingrene af en lille klump ler. Hvorfor disse små og hastigt udformede bægre? Er det børn, der har været i sving? Er det fordi, at et sådant lille (ægge)bæger er et billede på et lerkar, og således nok til at repræsentere et stort lerkar – et såkaldt pars pro toto offer – måske fordi man ikke kunne undvære eller har været for nærig til at skille sig af med farmors gode syltekrukke? Eller er der tale om snapseglasset fra rejsegildet? Det er indtil videre ikke lykkedes at påvise eventuelt indhold, og vi ved således ikke, om det er selve karret eller indholdet, der er ofret.

Alene det at finde hele lerkar på bopladserne er i forvejen lidt af et særsyn, da det er noget man har passet på og brugt, til de er gået i stykker. Det er som oftest kun i grave, at vi ser de hele kar, hvor karret (eller indholdet) er medgivet som gravgave. Under alle omstændigheder er vi som arkæologer glade for hele kar, da både udformning og eventuel dekoration er tidstypisk, og kan bruges til datering. Derfor kan karrene nedsat som husofre i samspil med husgrundplanens udformning være med til at placere huset i tid.

BRØNDE MED TRÆ

En særligt spændende fundgruppe er bebyggelsens 19 brønde. De ligger i tilknytning til de enkelte gårdsanlæg, så der er øjensynligt ikke tale om "landsbybrønden", men anlæg tilknyttet den enkelte husholdning. Brøndenens funktion var naturligvis at levere vand til både folk og fæ og til forskellige formål, ganske som i vore dage, men når de tages ud af brug, kan de også have fungeret som affaldsdepoter. Brøn-

dene kan være ganske store, gerne 2-3 meter i diameter og op til 3 meter dybe, så det må have været noget af et arbejde at grave dem med datidens forhåndenværende træspader og redskaber, for slet ikke at snakke om vedligehold, da vi må forvente en relativt lang brugsperiode – måske hele gårdens levetid.

Vi ved ikke, hvordan brøndene har set ud over jorden. Men man må forvente en eller anden form for afskærmning eller låg, så man ikke har trådt ud i et sort hul, hvis man en sen natte-time skulle ud og forrette sin nødtørft; under jorden kan nogle men ikke alle brønde have haft tørve- eller træbyggede brøndkasser, men det kræver helt særlige bevaringsforhold før organisk materiale bevares til i dag. Når vi udgraver sådanne jernalderbrønde arkæologisk, fremstår de langt oftest blot som store, jordfyldte nedgravninger uden konstruktionsspor eller genstandsfund. Når man har et hul i jorden, en brønd, der har stået åbent længe, er det dog forventeligt at forskellige genstande havner deri, enten smidt forsætligt eller tabt ved et uheld. I to af brøndene er der fx fundet hele lerkar, der måske har være brugt til at hente vand op af brønden og så er tabt under højlydt banden, eller måske er de deponeret bevidst? De er under alle omstændigheder, og som husofrene, med til at placere brøndene i tid; i disse to tilfælde er der tale om kar fra 300-500-årene.

Når de rette bevaringsforhold er til stede, fungerer brønden som en tidslomme og et glimt ind i en genstandsverden, som vi ellers aldrig ser. Syv af Galgehus-bebyggelsens brønde havde særdeles gode bevaringsforhold for organiske materialer. Foruden alt det, der havner i brøndene af naturens vej, så som biller, efterårsblade, frø og pollen, der kan give et unikt indblik i brønden og gårdens nærmiljø, fandtes relativt store mængder træ. Der er dels tale om fragmenter af (bygning-)tømmer (der kan have fungeret som brøndkasser) men også stykker af pæle, stager og pinde, hvoraf nogle har snit- og hugspor, tilspidsning eller gennemboring, mens andre er uden bearbejdningsspor overhovedet.

Hertil kommer egentlige genstande bl.a. to tilskårne træskåle med vandrette håndtag samt rester af en drejet træskål, et stykke af en stige, en 30 cm lang træpløk med kantet hoved og gennemboring af skaffet samt en fint tilhugget skive, cirka 30 cm i diameter og tre centimeter tyk, med en central udboring, der går halvt igennem stykket, omkranset af tre gennemboringer placeret i en trekant. Sidstnævnte er et unika-fund med uvis funktion men buddene er mange: et taburetsæde, dele af en

rebslagningsmaskine eller et spil til at trække vand op af brønden?

Trægenstandene skal i den kommende tid analyseres af specialister, der blandt andet ser på træsorter, bearbejdning og slid, og forhåbentligt kan gøre os klogere på genstandenes funktion og jernalderbøndernes (for)brug af træ. Vi må antage, at store dele af husgeråd, møblement og arbejdsredskaber har været fremstillet af træ, men det er et aspekt af jernalderbøndernes verden, som vi kun meget sjældent får indblik i. Således bliver vi ved at lære nyt, selvom selve udgravningsdelen for længst er afsluttet.

Når de første huse skyder op på arealet i løbet af år 2020, er det således langt fra første gang, at arealet bebygges. Her har der for 1500 år siden ligget en landsby – et parcelhuskvarter – hvor parcellerne blot var omkranset af stolpesatte hegn i stedet for ligusterhække. Der bliver således tale om nye huse på oldgamle parceller, der nu som dengang, skal danne rammen om hverdagen for folk og fæ og livet, som det nu udfolder sig. Herning Kommune regner i de kommende år med at fortsætte udstykningen af de omkringliggende marker, så det bliver spændende at se, hvad mulden her gemmer af nyt om den efterhånden meget omfattende jernalderbebyggelse ved Ørskovvej/Galgehus.

LONE RITCHIE ANDERSEN

Museumsinspektør, Arkæologi

Forundersøgelsen af
'Galgehus' ved Ørskovvej
i den nordvestlige del af
Snebjerg.
Foto: Jonas Helt

MUSEETS SAMLINGER

En velbevaret pålstav som blev fundet i Ejstrupholm af en detektorfører.
Foto: Vibeke Juul Pedersen

Forrige side: Denne renæssancehue har vi i 2019 gravet frem fra vores magasin, og den er nu sendt til Konserveringscentret i Vejle, hvor den skal dateres mere præcist.

SAMLINGEN, BEVARING & INDSAMLING

I 2019 er der fortsat indkommet nye genstande til museets samlinger. Dette er sket i form af både passiv og aktiv indsamling. I alt er der i 2019 oprettet 12 museumssager i afdelingen for nyere tid.

Året har været præget af ibrugtagningen af SARA – danske museers nye fællessystem til registrering og administration af samlinger. Alle relevante medarbejdere blev ultimo 2018/primus 2019 opkvalificeret til SARA. Dette har bevirket, at implementeringen af og registreringen i SARA er kommet rigtig godt fra start på Museum Midtjylland. Museets frivillige registratorer har ligeledes modtaget kyndig vejledning til SARA. Såvel museets ansatte som de frivillige registratorer har gennem 2019 arbejdet på det registreringsefterslæb, som opstod efter nedlukningen af Regin medio 2018. I alt er der for afdelingen for nyere tids vedkommende i 2019 registreret 915 genstande i SARA. I den arkæologiske afdeling har der været en tilvækst på ca. 800 (inkl. jordprøver) på forundersøgelser og udgravninger.

Museet har i 2019 også gennemgået diverse byggesager og lokalplaner. I enkelte tilfælde har museet gjort indsigelser. I 2019 er der i Herning Kommune gennemgået 2.119 byggesager, mens der i Ikast-Brande Kommune er gennemgået 551 byggesager. Som vanligt har museet også udført den lovpligtige registrering og afregistrering af gravminder i de to kommuner.

SAMLINGSREVISION

2019 har været endnu et år, der har været præget af samlingsrevision. Samlingsrevisionen blev igangsat umiddelbart efter Slots- og Kulturstyrelsens kvalitetsvurdering i 2015 og har pågået lige siden. Samlingsrevisionen afsluttes endeligt primo 2020.

Hovedfokus har været rettet på magasinet på Klosterlund Museum. Arbejdet med samlingsrevisionen startede her medio 2018 og er afsluttet ultimo 2019. Mere end 1.200 genstande er blevet gennemgået på magasinet i Klosterlund. Samlet set har samlingsrevisionen i 2019 betydet, at 753 genstande er blevet kasseret,

returneret til giver, overgået til andre museer eller udskilt til formidling.

Magasinet i Kollund er nu ved at være velindrettet og opryddet. Museet er dog fortsat udfordret på magasinets kapacitet. Den 3. oktober blev magasinet for første gang officielt åbnet for offentlighed, da Museumsforeningen for Museum Midtjylland, Herning blev inviteret på en aftenrundvisning på magasinet.

DETEKTORFUND

Som det gælder for de foregående år, har detektorfolket også i år haft travlt med at afsøge markerne i store dele af museets arbejdsområde. I alt har 14 forskellige brugere - mænd og kvinder, unge som ældre - været en tur forbi museet med den værdifulde høst. I alt er der i år til museet blevet indleveret lige omkring 500 genstande. Disse er ved at blive gennemgået og registreret, og en del vil blive indsendt til danefæsvurdering på Nationalmuseet.

Den geografiske fordeling er nogenlunde som de foregående år med fund fra Haderup i nord til Sønder Felding og Nr. Snede i syd og fra Sørvad i vest til Engesvang i øst. Det er også stadig området omkring Ørre by, som mængdemæssigt fylder mest blandt de indkomne genstande, men byer som Sørvad, Feldborg og ikke mindst Skarrild har nu også vist sig ret rige på detektorfund. Variationen af genstande er nok næsten den samme som tidligere: mønter, tenvægte, seletøjsdele, seglstamper/signetringe, blylodder, blyplomber, fibler, snørenåle, spænder, knapper, musketkugler, fingerringe/smykker mm. Hertil kommer en enkelt bronzepokse og -mejsel samt fragmenter af mindst to bronzesværd. Det vil sige genstande, som tilsammen repræsenterer et ret stort tidsspand, der strækker sig bronzealderen, ca. 1.500 f.Kr. og næsten helt frem til nu. Mange af detektorførerne har dog også øje for andet end det, som detektoren afslører. Fra flere lokaliteter får vi nu ofte genstande af flint, som vidner om aktiviteter helt tilbage til jægerstenalderen.

Der er i år gjort flere ret spektakulære fund som spreder sig såvel geografisk som tidsmæssigt. De ældste fund, som daterer sig til den ældre del af bronzealderen, er gjort henholdsvis ved Skarrild, hvor et bronzesværd dukkede frem af mulden og ved Ejstrupholm, hvor der blev fundet en ret velbevaret pålstav samt en såkaldt døllemejsel i bronze.

Onsdag den 19. marts 2019 blev museet kontaktet af en meget glad detektorbruger, som ved afsøgningen af en mark sydvest for Skarrild

by havde fundet det meste af klingens af et bronzesværd – dog i flere dele. Da vi dagen efter kunne besigtige fundet, var der fundet fire fragmenter af klingens, samlet ca. 31 cm, spredt ud over en næsten 50 m lang strækning. De enkelte sværdfragmenter lå godt nok nærmest indenfor den samme plovfur, og vi fik at vide, at pløjeretningen har været den samme gennem de seneste ca. 50 år, men at udpege noget egentligt nedlægningssted var ikke muligt. Efter museets besigtigelse dukkede endnu et 8 cm langt stykke op – det sidste stykke op mod grebet. I alt er der således fundet ca. 39 cm af sværdeklingen.

For at finde ud af, hvorfor sværdet var havnet på denne ret flade mark ved Skarrild, og forhåbentlig finde de resterende dele, her iblandt sværdgrebet, lavede museet, efter aftale med lodsejer og med hjælp fra finderens, en lille udgravning på stedet. Med gravemaskinen blev muldlaget fjernet i tynde lag i håb om, at der under mulden ville vise sig spor efter det anlæg, som sværdet hørte til. Mellem hver afgravning blev området igen afsøgt med detektor. Vi fandt dog aldrig selve grebet til sværdet, men måtte nøjes med tre små nitter og den yderste sværdspids. Nitterne kunne dog antyde, at selve grebet har været lavet i organisk materiale (ben, træ eller lignende), som med nitter har været fastgjort til klingens. Vi fandt heller ikke resterne af en gravhøj, fladmarksgrav eller lignende nedgravninger, som sværdet kunne stamme fra. Dog blev der ved udgravningen fundet to såkaldte kogestensgruber (-en slags jordovne), som alligevel antyder en form for aktivitet på stedet, og det kan ikke udelukkes, at sværdet dateringsmæssigt skal knyttes til disse.

En anden mulighed er, at sværdet stammer fra den høj, som blev fjernet i forbindelse med anlæggelsen af Skjernvej på et tidspunkt før 1951. Dog er det svært at forestille sig, at et sværd, som har været udsat for mindst 68 års landbrugsdrift vil fremstå så velbevaret og så relativt samlet, som det her er tilfældet.

I forbindelse med undersøgelsen blev vi orienteret om, at der på den tilstødende mark ca. 300 m mod nordvest var fremkommet endnu et fragment af et bronzesværd. Dette fund var ligeledes fremkommet på flad mark og relativt langt fra kendte fortidsminder. Ca. 1,5 km nordvest for de nu to sværdfund på noget højere terræn findes kulturarvsarealet ved Skarrild Mose, som består af en sydvest-nordøst gående hørjærke med flere boplagsarealer langs syd-, nord- og østsiden af mosens.

Den lille undersøgelse museet lavede i forbindelse med det første bronzesværd, har påvist en smule forhistorisk aktivitet neden for dette plateau på den relativ flade, lave terrasse tættere på Skjern Å. De to kogestensgruber kan meget vel være fra bronzealderen, og kan dermed have indgået i en handling i forbindelse med sværdnedlæggelsen.

Af øvrige fine fund kan nævnes en fin lille guld-fingerring fra Ørre – formodentlig en trolovelses-ring, som kan dateres til slutningen af middelalderen, og som en uheldig ejer må have tabt, måske ved et uheld – hvem ved...

Og en lille vievandsbeholder i forgyldt bronze fra Feldborg, der nok er taget med hjem fra en pilgrimsrejse, men som efter reformationen mistede sin værdi eller ikke mere var helt så passende at være i besiddelse af.

UDLÅN

01519X01358: STRIDSØKSE

Udlånt til Museum Østjylland frem til september 2020.

01523X00215: STRIDSØKSE

Udlånt til Museum Østjylland frem til september 2020.

01918X00035: STRIDSØKSE

Udlånt til Museum Østjylland frem til september 2020.

02776X00014: STRIDSØKSE

Udlånt til Museum Østjylland frem til september 2020.

03546X00098: STRIDSØKSE

Udlånt til Museum Østjylland frem til september 2020.

04973X00001: STRIDSØKSE

Udlånt til Museum Østjylland frem til september 2020.

00930X00077: DØBEFONT, HERNING GL. KIRKE

Udlånt til Hedeager Kirken pr. 17/3-2015.
Udlånsaftalen er i 2019 forlænget til 13/03-2021.

04117X00116: JERNOVN

Udlånt til Skolemuseet på Holtbjergskolen pr. 9/12-2015. Udlånsaftalen er i 2018 forlænget til 09/12-2020.

00911X00007: RØGELSESKAR FRA SEJLING KIRKE

Udlånt til Museet på Sønderkov frem til 4/10-2023.

NYERHVERLSER

5802	DHL Danmarks Lærerhøjskole
5803	Korrespondance med Trøstrup og H. P. Hansen
5804	Maleri af Nørholm
5805	Kjolesæt i tre dele
5806	Tre fotografier
5807	Maleri og hæfte
5808	Bog – Bestseller. The spirit of our company
5809	Materiale fra læge Knud Jacobsen
5810	Hosebindergruppen
5811	Materiale vedr. Ove Pedersen
5812	To Tavler fra 2. Verdenskrig
5813	Louis Børnetøj A/S

JESPER MEYER CHRISTENSEN

Samlingschef

VIBEKE JUUL PEDERSEN

Museumsinspektør, Arkæologi

En trolovelsesring i guld blev fundet af en
detektorfører i Ørre.
Foto: Ditte Skov Jensen

MUSEETS FORSKNING & PUBLICERING

FORSKNING & PUBLICERING

Museum Midtjyllands forskning stræber mod at bidrage med væsentlig ny viden både lokalt, nationalt og internationalt - og at favne både ekspertniveauet og det bredt formidlende.

I 2019 var begge ansætte på ph.d.-niveau på barsel. Som konsekvens heraf var der mindre tid til rådighed til at gennemføre og forberede ny forskning. Dette til trods gav museets forskning afkast i form af mundtlig formidling, artikler og den længe ventede internationale publikation om Hammerum-pigen.

NYERE TID

Afdeling for Nyere Tid har i 2019 fokuseret på "tekstilforskning" i dens vide forstand. Her blev der udgivet en række artikler med udgangspunkt i tekstilforskning, men også baseret på de erfaringer som blev gjort i forbindelse med udstillingen *Made in Midtjylland*. Ligeledes har forskningen udmøntet sig i en præsentation på konferencen *Nordic Fashion: Going global/Staying local* i Moskva. Omdrejningspunktet for konferencen var, om der kan tales om en særlig nordisk mode, og hvad betegnelsen i så fald dækker over.

I juni 2019 var der fernisering for de tre kunstprojekter, som udsmykker kulturhuset Hjerttet i Ikast. Museumsinspektør Kristine Holm-Jensen var tilknyttet værket *Man lånte jo ikke nåle i Ikast*. Museet faglige viden indgik i skabelsen af værket, der består

af citater om Ikast, der er hugget ned i belægningsingen i og uden for huset og en tilknyttet app, som perspektiverer citaterne gennem ord og billeder. Projektet var finansieret af Ny Carlsberg-fondet.

ARKÆOLOGI

Den arkæologiske afdeling har i 2019 udgivet en række artikler. Jonas Helt aktiverer i sin artikel *Grønbæksminde. Et midtjysk nekropolis lignede gravkompleks med en våbengrav fra yngre germansk jernalder* materiale, der er fremkommet i forbindelse med den bygherrebetalte arkæologi. Artiklen udkommer i en antologi, med forfattere fra hele Region Midt. Yderligere to artikler har tilgængeliggjort resultater fra Museum Midtjyllands forskningssatsning om geofysik.

Den arkæologiske afdeling er bl.a. underlagt en forskningsforpligtelse for at kunne varetage det arkæologiske ansvar. 2019 var også det år, den arkæologiske afdeling skulle sende litteraturlisten for årene 2014-2019 ind til vurdering hos Slots- og Kulturstyrelsen. Litteraturlisten kunne vise at den arkæologiske afdeling mere end efterkommer disse krav.

INSPEKTØRERNES FORSKNINGSSOMRÅDER

LONE RITCHIE ANDERSEN

Har særligt fokus på den midtjyske mesolitiske indlandsbosættelse og teknologiske og typologiske analyser af flintmateriale. Deltager i netværkene Stone Age Bog Sites og Lithic Scatters.

JESPER MEYER CHRISTENSEN

Deltager i forskningsnetværk ENCOUNTER (European Network for Country House and Estate Research).

SØREN TIMM CHRISTENSEN

Fokuserer på den midtjyske mesolitiske indlandsbosættelse mht. teknologiske og typologiske analyser samt vikingetidens bo- og gravpladsfund.

MIKKEL FUGLSANG

Fokus på indsats af geofysiske undersøgelser i forbindelse med arkæologiske anlæg.

JONAS HELT

Fokuserer på jernudvinding i yngre jernalder og yngre jernalders bebyggelse generelt.

Grønbæksminde. Et midtjysk nekropollignede gravkompleks med en våbengrav fra yngre germansk jernalder. I: Iversen, R.B., Laursen, S.V., Nielsen, N.H. & Nymann, M. (red.) Døden i centrum.

KRISTINE HOLM-JENSEN

Har fokus på tekstil- og beklædningsindustriens kulturmiljøer, syerskerne samt tillært arbejdskraft i den midtjyske tekstilindustri. Er styregruppedlem af Textilnet.dk – et online opslagsværk med tekstile ord og termer.

Stol på den skarpe fortælling. I: Dragtjournalen årg. 13, nr. 17, 2019.

Museum Collections in a Global Fashion Industry. I: Russian Fashion Theory: the Journal of Dress, Body & Culture 51, 2019.

Mode- og tekstilindustrien i Herning Kommune. I: Trap Danmark, 6. udgave, bind 10: Ringkøbing-Skjern, Herning, 2019.

Traditioner og fortællinger i Herning. I: Trap Danmark, 6. udgave, bind 10: Ringkøbing-Skjern, Herning, 2019.

Tekstilindustrien i Ikast. I: Trap Danmark 6. udgave, bind 8: Viborg, Ikast-Brande, 2019.

Da der gik mode i tøjet. I: TØJ Fashion & Business Trends 2 2019, PEJ Gruppen.

Sammen med Celia Ekelund Simonsen (2019). *Et lokalmuseums dilemma. Lokalt, nationalt eller begge dele.* I: Danske Museer 32, 1.

MARTIN WINTHER OLESEN

Har primært haft fokus på ældre jernalders bebyggelse ved Hedegaard, Rosenholmvej og Ørregård, samt ældre jernalders jernudvinding i Midtjylland.

Iron Smelting in Late Iron Age in Midtjylland, Denmark. I: Skrifter. Det kongelige Norske Videnskabs Selskab. Transactions of the Royal Norwegian Society of Sciences and Letters.

Arkæologien i Herning Kommune 2019. I: Trap Danmark, 6. udgave, bind 10: Ringkøbing-Skjern, Herning, 2019.

Sammen med Constanze Rassmann (2019). *Ørregård. Luftfoto, geofysik og udgravning – flere sider af samme sag.* I: Olesen, L.H (ed). Luftfotobogen 2. Jysk arkæologisk selskab, Højbjerg.

VIBEKE JUUL PEDERSEN

Har fokus på bronzealder bebyggelse og landskabsudnyttelse.

CONSTANZE RASSMANN (PÅ BARSEL)

Har fokus på bronzealderens landskab og deponeeringspraxis.

Sammen med Martin Winther Olesen (2019). *Ørregård. Luftfoto, geofysik og udgravning – flere sider af samme sag*. I: Olesen, L.H (ed). Luftfotobogen 2. Jysk arkæologisk Selskab.

Sammen med Laura Liv Weikop (2019). *Preface* I: T. Møbjerg, Mannering, U., Rostholm, H. and L. R. Knudsen (eds). The Hammerum Burial Site. Customs and Clothing in the Roman Iron Age. Jysk Arkæologisk Selskab.

DITTE SKOV

Har fokus på midtjyske sen-palæolitiske fund og mesolitiske indlandsbosættelse med særlig opmærksomhed på teknologi og typologi. Samtidig fokuserer hun på den middelalderlige landbebyggelse i form af gårde og tofter.

BRIT VESTERGAARD

Har fokus på Palsgaard Skovdistrikts historie og dets driftsmæssige udvikling, herunder blandt andet driften af distriktets planteskole og dets personale, og derigennem fokus på hvilken betydning distriktets oprettelse havde for egnen. I 2019 har fokus også været på erindringsformidling/reminiscens til demensramte.

LAURA LIV WEIKOP (PÅ BARSEL)

Sammen med Constanze Rassmann (2019). *Preface*. I: T. Møbjerg, Mannering, U., Rostholm, H. and L. R. Knudsen (2019). The Hammerum Burial Site. Customs and Clothing in the Roman Iron Age. Jysk Arkæologisk Selskab.

Coverbillede fra bogen: *The Hammerum Burial Site. Customs and Clothing in the Roman Iron Age*. Af Tinna Møbjerg, Ulla Mannering, Hans Rostholm og Lise Ræder Knudsen. Læs mere på s. 33.

THE HAMMERUM BURIAL SITE

Den længe ventede monografi om Hammerum-pigen udkom i september 2019.

Siden sin opdagelse for 26 år siden, har Hammerumpigen, hendes grav, de ekstremt velbevarede tekstiler og den kunstfærdige frisure været genstand for forskellige undersøgelser. Det er dog første gang, at denne forskning samles i et bind, som er skrevet på engelsk og dermed tilgængeligt for et internationalt publikum. Bogen er et tværfagligt samarbejde mellem 20 forskere under kyndig ledelse af museets forhenværende direktør Tinna Møbjerg og tidligere arkæologisk afdelingsleder Hans Rostholm sammen med Lise Ræder Knudsen og Ulla Mannering, og udkom i efteråret 2019.

SE MIN KJOLE, DEN ER RØD...

Allerede under udgravningen blev det store potentiale åbenlyst, hvorfor man valgte at tage hele graven med som præparat. Og sandelig, den møjsommelige udgravning på konserveringscentret frembragte både frisuren af den gravlagte samt en hel dragt fra omkring 200 e.Kr – en sensation! Dragten er et af de bedst bevarede jernaldertextiler, og formår sammen med frisuren at sanseliggøre et forhistorisk menneske.

Men gravfundet muliggjorde også at analysere selve tekstilerne, mennesket og det omkringliggende landskab. Det internationale hold af arkæologer, konservatorer, naturvidenskabsfolk og tekstilforskere kunne bl.a. påvise, at kjolen var vævet af fine uldfibre, spundet af uld fra lokale får. Hammerum-pigens hår, som var fri af lus, var meget omhyggeligt opsat. Hendes frisure kendes fra enkelte andre grave, men kan også genfindes på samtidige romerske buster og på romerske mønter.

De nye analyser af gravene fra Hammerum nuancerer vores billede af denne periode. Men det tværfaglige samarbejde har også givet os en ny og rørende indsigt i, hvordan en begravelse foregik blandt bønder i slutningen af det andet århundrede på Herning-egnen. Med publikationen fra Museum Midtjylland og takket være en generøs fondsstøtte, kan en bredere kreds af interesserede nu også få indsigt i denne spændende viden.

Bogen er på 224 sider og kan købes i Museum Midtjyllands museumsbutikker til 300 kr.

CONSTANZE RASSMANN

Afdelingsleder og Forskningschef

ULDKAMRENE
WOOL BLENDING ROOM

Der var fuldt hus til
bogreceptionen for bogen
The Hammerum Burial
Site.

GÆSTER, KOMMUNIKATION & FORMIDLING

Museum for dig på
Frilandsmuseet Herning.

Forrige side: Der blev
udvundet og bearbejdet
jern på Klosterlund
Museum i efterårsferien.

NYE TILTAG & ÅRETS HØJDEPUNKTER

*2019 har igen været et år med
masser af udviklingsprojekter på
Museum Midtjylland - vi har prø-
vet nye formater af og kastet os ud
i nye arrangementsformer.*

Vi har arbejdet på både at tænke vildere og samtidig mere systematisk. Der skal være plads til at prøve nye ting af, vinkle fortiden på nye måder og nogle gange kaste os ud i eksperimenter, hvor vi ikke helt kender resultatet. Samtidig lærer vi vores brugere bedre at kende, f.eks. gennem brugerundersøgelser (læs mere herom på s. 39-40). Målet er oplevelser, som både er forankrede i fagpersoner og på samme tid serveres, så det er relevant for nutidens brugere.

Nye formater er blevet afprøvet på Klosterlund Museum, hvor museets arkæologer har holdt dogmeforedrag uden powerpoint, men med masser af genstande og mulighed for selv at prøve fortidens teknikker. På Herningsholm Museum har frivilliggruppen også skabt et nyt format i form af lørdagsmatinéer med musik, sang og fortællinger.

Nye, frugtbare samarbejder opstår i mødet med vores lokalområde. På tur i Hernings dunkle fortid var en byvandring udviklet i samarbejde med Slægtshistorisk Forening Herning. Tre udsolgte ture blev det til. På Vester Palsgaard Skovmuseum har vi inviteret nye brugere ind og sammen med Ikast-Brande Kommunes demenskonsulent lavet forløb til demente.

Nogle gange handler udvikling også om tage fat på gamle kendinge. Vi har kigget vores arrangementer igennem og analyseret sammenhæng mellem navn, indhold og brugergrupper. Derfor har arrangementer som Sommerfesten ændret navn til Skæg i skoven og Søndagsfrokosten er blevet til Landsbyfesten. Målet er helstøbte oplevelser for vores brugere – eksisterende såvel som potentielle.

Den nye frivilliggruppe Hosebindergruppen har således arbejdet med rekonstruktion af hoser og deltaget i formidlingen.

ÅRETS HØJDEPUNKTER

På et år, hvor vi endnu en gang har haft stigen-

de besøgstal, er der mange højdepunkter at tage af, men særligt tre skiller sig ud. Det er, når vi oplever at have ramt et koncept, som vi kan bygge videre på i fremtiden.

Årets fortidsmindedag blev afholdt d. 28. april, hvor museets arkæologer inviterede til en spændende byvandring i Nørre Snede. Byen er brændpunkt for mange fund, og byvandringen kom forbi nogle af de fortidsminder, som i dag endnu er synlige i byen, og fundlokaliteter, der nu ligger skjult under parcelhuskvarterer. Initiativet blev godt modtaget, og 88 personer deltog i arrangementet. For os er det et tydeligt tegn på, at vores formidling virker stærkt, når den bevæger sig ud i lokalmiljøet og fortæller om det, der er foregået lige præcis på det sted, hvor vi står.

der sker på et museum bag kulisserne. Det første kuld af *Museets Helte* blev udklækket i foråret 2019, og på adskillige opfordringer fortsatte vi med en sæson mere i efteråret 2019.

Med *Museets helte* får museet en nær relation til en flok dedikerede unge mennesker, som helt sikkert er gode ambassadører for museet ude i lokalsamfundet. Det handler om at knytte stærke relationer til vores brugere, både dem vi allerede har, og dem, som vi gerne vil se i fremtiden.

KRISTINE HOLM-JENSEN

Formidlingschef & Leder af Nyere Tid

*Vi vil gerne have børnene ind på museet
for at skabe gode museumsoplevelser,
som kan lægge grunden til fremtidens
museumsbrugere*

Et af årets store satsningsområder har været formidling til skoler og institutioner. I den forbindelse er konceptet *Museum for dig!* blevet til. På udvalgte dage i foråret og efteråret inviterer vi børnehaver til åbent hus på Frilandsmuseet Herning og Tekstilmuseet. Sammen med museets frivillige sørger vi for, at der er masser af muligheder for at høre spændende fortællinger, møde autentiske genstande og selv prøve kræfter med fortidens teknikker. Over 400 børn i alderen 3-6 år har i den forbindelse været forbi de to museer til gode og oplevelsesrige dage.

Vi vil gerne have børnene ind på museet for at skabe gode museumsoplevelser, som kan lægge grunden til fremtidens museumsbrugere. På Klosterlund Museum begyndte i starten af 2019 et hold *Museets Helte*. Det er en klub for børn, der har lyst til at udforske fortidens mysterier, røre ved ægte oldsager og opleve, hvad

Gæster på besøg i udstillingen *Made in Midtjylland* på Tekstilmuseet.

DEN NATIONALE BRUGERUNDER-SØGELSE

Igen i år har Slots- og Kulturstyrelsen (SLKS) i samarbejde med Rambøll og Tekstilmuseet foretaget en brugerundersøgelse – i form af et spørgeskema – som museets gæster har fået tilbud om at deltage i. Museet har lagt sig i selen for at nå de 300 normerede besvarelser, som SLKS og Rambøll anbefaler. Selvom målet ikke helt blev nået i 2019, så modtog museet hele 210 besvarelser, hvilket er en stigning på over det femdobbelte i forhold til 2018 og næsten tre gange så mange som i 2017.

Den samlede vurdering på skalaen fra 1 til 10 er steget fra 8,3 i 2017 til 8,7, og ligger lige lidt over landsgennemsnittet, som er på 8,6. På en skala fra -100 til +100 over brugernes anbefalingsvillighed ligger museet på +58, hvilket er en stigning i forhold til 2017, hvor den lå på +44. På alle punkter er museet ligeledes gået væsentligt op ift. 2017, og vurderingerne ligger generelt højt, imellem 8 og 9, hvilket er enten over eller tæt på landsgennemsnittet – på nær 'brugeroplevelsen for børn', hvor museet ligger på 7,1 i forhold til 7,7 på landsplan. Her har vi på museet lavet forskellige tiltag for at højne oplevelsen for børn - bl.a. har vi i samarbejde med en praktikant med speciale i tekstilformidling udviklet DIY kits til børn i forbindelse med skoleforløb på museet.

Det er ligeledes det yngre segment, der skal appelleres mere til i fremtiden, idet brugerundersøgelsen taler sit klare sprog, hvad angår brugersammensætningen; 72% af gæsterne er mellem 50 og 80 år, 67% er kvinder og 60% har en mellemlang eller lang videregående uddannelse, dvs. det typisk er højtuddannede midaldrende kvinder, som besøger museet, hvilket også svarer til den gennemsnitlige bruger af museerne på landsplan.

Den generelle besøgende på Tekstilmuseet har sin partner/ægtefælle ved hånden (39%), og ellers kommer vedkommende med enten familie (22%) eller venner (26%). Men hver ottende bruger kommer og ser museet på egen hånd (12%). 33% besøger museet efter anbefaling fra familie og venner, hvilket er 10% mere end i 2017. Størstedelen besøger museet fordi vedkommende er nysgerrig og for at lære nyt (57%), og bruger for det meste 1-2 timer på besøget (73%). Generelt er tiden den besøgende bruger på museet væsentlig længere end i 2017. Geografisk set kommer lige over halvdelen af brugerne fra Region Midtjylland (54%), men hver femte kommer faktisk fra Sjælland og hovedstaden (henholdsvis 6% og 14%).

Derudover oplever Tekstilmuseet et voksende antal udenlandske gæster hovedsageligt fra Tyskland, men også i stigende grad fra Holland, hvorfor museet ønsker at fremme oplevelsen for de udenlandske turister og tiltrække endnu flere i de kommende år.

Den generelle fremgang på alle disse kvalitative parametre fra 2017 til 2019 skyldes formodentlig Tekstilmuseets gennemgående renovering og åbning af den nye faste udstilling 1. juni 2018. Og det er heller ikke utænkeligt, at dette har været en bidragende faktor til, at det kulturradikale flagskib, Politiken, aflagde et visit i sommeren 2019, og kvitterede med en flot fem-hjertet anmeldelse, hvilket flere besøgende helt frem til dags dato nævner som årsag til deres besøg på Tekstilmuseet.

NIELS SKOV JESSEN
Publikumsansvarlig

VORES VENNER & FRIVILLIGE

En gruppe frivillige på Tekstilmuseet er i gang med at sy Thorsbjergmandens dragt - en mandsdragt fra samme periode som Hammerum-pigen.

Forrige side: De frivillige er en helt fast del af levendegørelsen og formidlingen på vores museer. Her i forbindelse med rebslagning til påske på Frilandsmuseet Herning.

FRIVILLIGE & VENNEFORENINGER

På Museum Midtjylland har vi et stærkt samarbejde med vores venneforeninger og frivillige, som hver eneste dag yder en enorm merværdi til museet. Begge dele er alle velkomne til at blive en del af.

VORES FRIVILLIGE

Museum Midtjylland har en lang tradition for samarbejde med frivillige, og deres indsats har enorm stor betydning for museet - og mest af alt gør de Museum Midtjylland til et helt specielt sted at besøge.

Traditionen tro har de frivillige igen i år bidraget med at løfte en bred vifte af arrangementer på alle besøgsstederne; fra vielsesreceptioner, æblemostning og biavl til bagning af æbleskiver, trædrejning og tørvegravning.

Særligt to store projekter er dog værd at fremhæve for 2019: nemlig tækkearbejdet på den ene længe af Stuehuset på Frilandsmuseet Herning og åbningen af nyopsætningen af tørveudstillingen på Klosterlund Museum.

I arbejdet med at tække smedjen, inviteredes besøgende til at overvære de frivillige fra Landsbylaugets arbejde, når de i kyndigt samarbejde med et professionelt tække-firma udskiftede det gamle utætte tag og renoverede den smukke stråtækte bygning, så den fremover står i fin stand og kan

anvendes aktivt til de mange aktiviteter den har og fremover vil danne rammen om.

Mens genopstillingen og nytænkningen af udstillingen *Tørveeventyret* blev til i et tæt samarbejde mellem museumsinspektør Julie Lolk og frivilliggruppen på Klosterlund Museum. Resultatet er en udstilling med en lækkert, tidssvarende fremtoning og et væsentligt mere vedkommende og løftet formidlingsniveau, som vi alle kan være stolte af og som tilbyder de besøgende på Klosterlund Museum et langt bedre indblik i stedets fantastiske historie.

Tilsammen med de daglige aktiviteter, som de frivillige varetager året rundt, viser det, den enorme indsats vores frivillige gør. En indsats som giver et ekstra løft til de rammer, vi kan tilbyde vores besøgende – og en helt unik oplevelse.

ÅRETS FRIVILLIGUDFLUGT

For andet år i træk havde Museum Midtjyllands frivilligkoordinatorer fornøjelsen af at invitere samtlige frivillige på en fortjent frivilligudflugt som tak for deres dedikerede arbejde. Årets udflugt fandt sted søndag den 22. september, hvor en dobbeltdækkerbus med i alt 65 frivillige kørte vestpå.

Hovedattraktionen var en rundvisning hos Stauning Whisky. På vejen hertil blev der gjort ophold ved Dejbjerg, senere hen også Lønborg, hvor Martin Winther Olesen fortalte om de spændende arkæologiske fund. Den medbragte frokost blev nydt i Bork Vikingehavn, hvor der også blev lejlighed til at gå rundt på egen hånd. Herefter kørte bussen for en kort bemærkning mod Nymindégab, hvor der blev fortalt om de berømte Nymindégab-malere. Eftermiddagskaffen blev indtaget på Fahl Kro, hvorefter bussen atter satte kursen hjemad mod det midtjyske.

VORES FEM FRIVILLIGLAUG

Museum Midtjylland har fem museer med fem frivilliglaug: Vester Palsgaardlauget, Klosterlundlauget, Landsbylauget, Herningsholmlauget og Tekstillauget.

Hvert frivilliglaug har tilknyttet en frivilligkoordinator, som er en del af Museum Midtjyllands Afdeling for Nyere Tid.

VESTER PALSGAARDLAUGET

Vester Palsgaardlauget består af en gruppe frivillige, som vedligeholder bygninger, holder bier, hjælper med planlægning og afholdelse af arrangementer.

Gruppen mødes hver torsdag og har blandt andet bidraget til forbedringer af formidlings- og udstillingsområderne, herunder skolestuen og etablering af loft over skovbrugsudstillingen.

VESTER PALSGAARD SKOVMEUSEM

PALSGÅRDVEJ 9
7362 HAMPEN

KLOSTERLUNDLAUGET

Klosterlundlauget hjælper med planlægning og afholdelse af årets arrangementer. Lauget består blandt andet af et hold pensionerede håndværkere, som vedligeholder bygningerne, tilser dyr og deltager ved museets aktiviteter og formidling; blandt andet *Tørv, jern, uld & leg* og *Tørvearbejder for en dag*

Der arbejdes med tørveproduktion, metalarbejde i smedjen og trædrejning. Til lauget hører også Uldgruppen, som benytter museets lokaler c. en gang om måneden.

På Klosterlund Museum har vi været så heldige at få nye frivillige på holdet i løbet af 2019! I forsommeren stod det klart, at vi manglede hjælp til at aflaste vores faste hestepassere. Vi oplevede en overvældende interesse på vores efterspørgsel på hjælp, og har nu hele fire nye hestepassere foruden vores to trofaste ankerpersoner på hesteområdet. To nye frivillige er sprunget til for at hjælpe os med forplejning af alle vores frivillige håndværkere, og yderligere har vi fået to nye frivillige, der yder en stor indsats i forbindelse med publikumsarrangementer.

KLOSTERLUND MUSEUM

KRAGELUNDVEJ 6A
7442 ENGESVANG

LANDSBYLAUGET

Landsbylauget har til huse på Frilandsmuseet Herning få minutters gang fra byens gågade. I Landsbylauget arbejdes der med at restaurere og vedligeholde de gamle huse og holde det grønne område. Lauget mødes hver torsdag på Frilandsmuseet Herning, hvor de frivillige skaber liv omkring de gamle bygninger, passer kálhaven og giver museets besøgende et indblik i de traditionelle håndværk.

Lauget bidrager endvidere til at arrangere og afholde arrangementer på Frilandsmuseet Herning i løbet af året.

FRILANDSMUSEET HERNING

**MUSEUMSGADE 32
7400 HERNING**

HERNINGSHOLMLAUGET

Herningsholmlauget står for bemanningen af Herningsholm Museum, og de hjælper med at arrangere og afholde foredrag, sangaftener og andre arrangementer på Herningsholm Museum - herunder også velser og receptioner.

HERNINGSHOLM MUSEUM

**HERREGÅRDSPARKEN 1
7400 HERNING**

TEKSTILLAUGET

Tekstillauget er Museum Midtjyllands største laug. Hver onsdag arbejder de frivillige med Tekstilmuseets trikotagemaskiner, væve og systue, og de sørger for at levendegøre museet og dele deres store viden.

Derudover bidrager de til rundvisninger, børneformidling og registrering, og de producerer varer af reststof og tråd, som bliver solgt i alle Museum Midtjyllands museumsbutikker.

TEKSTILMUSEET

**VESTERGADE 20
7400 HERNING**

VORES VENNEFORENINGER

Museum Midtjylland har tre venneforeninger, som samlet tæller c. 650 medlemmer. Venneforeningerne bidrager aktivt til museets samlede aktiviteter og udvikling og kan bidrage med økonomiske tilskud til udvalgte projekter.

Vigtigst er de dog et bindeled mellem Museum Midtjylland og dets fem besøgssteders lokalsamfund, som skaber en stærk social sparring og forankring - og alle kan blive medlem.

Medlemmer af venneforeningerne får bl.a. følgende fordele:

- Fri adgang til museets fem besøgssteder
- 10 % rabat i vore museumsbutikker
- Rabat ved særarrangementer
- Rabat på museets publikationer
- Modtagelse af nyhedsbrev med tilbud om udstillingsstedernes aktiviteter
- Indbydelse til udstillinger, arrangementer og foredrag

MUSEUMSFORENINGEN FOR MUSEUM MIDTJYLLAND, HERNING

Foreningen omfatter museets afdelinger i Herning Kommune: Tekstilmuseet, Herningsholm Museum og Frilandsmuseet Herning. Foreningens formål er at støtte Museum Midtjylland - herunder især frivilligt arbejde. Kontingent og indsamlede midler anvendes til foreningens aktiviteter til museets fremme.

For kontakt, vedtægter og kontingent, se museets hjemmeside.

MUSEUM MIDTJYLLAND

**VESTERGADE 20
7400 HERNING**

STØTTEFORENINGEN FOR VESTER PALSGAARD SKOV MUSEUM

Foreningens formål er at støtte Vester Palsgaard Skovmuseum – herunder især frivilligt arbejde samt det historiske lokalkendskab bredt set men også specifikt i forhold til skovens historie. Kontingent og indsamlede midler anvendes til museets fremme.

For kontakt, vedtægter og kontingent, se museets hjemmeside.

VESTER PALSGAARD SKOV MUSEUM

**PALSGÅRDVEJ 9
7362 HAMPEN**

KLOSTERLUND MUSEUMSFORENING

Foreningens formål er at støtte Klosterlund Museum. Dette sker med særligt henblik på frivilligt arbejde samt det historiske lokalkendskab - herunder specielt områdets tørveindustri og dets mange aspekter. Kontingent og indsamlede midler anvendes til museets fremme.

For kontakt, vedtægter og kontingent, se museets hjemmeside.

KLOSTERLUND MUSEUM

**KRAGELUNDVEJ 6A
7442 ENGESVANG**

SPONSORATER & PARTNERSKABER

Museum Midtjylland er et statsanerkendt kulturhistorisk museum. Vi er en selvejende institution, som er så privilegerede at modtage driftstilskud fra både stat og kommuner - samt en masse andre bidragsydere.

EN STOR TAK TIL JER ALLE!

Både Slots- & Kulturstyrelsen samt vores to kommuner Ikast-Brande og Herning Kommune skal have en stor tak for en løbende og engageret dialog gennem året samt deres løbende støtte til både drift og projekter.

En del af vores omsætning og særsatsninger - såsom udgivelser, udstillinger og alternative formidlingsprojekter – får vi dog også ad en anden vej; nemlig via generøs støtte og donationer fra både lokale og nationale fonde og virksomheder.

Den støtte er en uvurderlig hjælp for os, da den giver os mulighed for at lave mere end bare ren drift – og den er en absolut nødvendig forudsætning for, at vi fortsat kan udvikle Museum Midtjylland i fremtiden og leve op til vores vision og mission.

I 2019 har vi modtaget støtte fra:

- Ege Fonden
- Egetæpper
- Fonden for Textilforum
- Gunnar Kristensen VVS A/S
- Gustav H. Christensen A/S
- Herning Kommune
- Ikast-Brande Kommune
- Klosterlund Museumsforening
- Lind Beton Holding
- Lund & Erichsen A/S
- Slots- & Kulturstyrelsen
- Region Midtjylland
- Velux fonden
- Farumgaard fonden

Vi retter også en særlig stor tak til vores støtteforeninger. Foreningernes donationer og store løbende hjælp og arbejde har gennem tiden muliggjort vigtige aktiviteter og projekter til vores fem forskellige besøgssteder.

Sidst, men absolut ikke mindst, skal der rettes en stor tak til alle Museum Midtjyllands fem frivilliglaug og mange medarbejdere. Det er deres dedikerede indsats i dagligdagen, som får tingene til at ske og sikrer, at de ambitiøse projekter og tiltag lander, hvor de skal.

Herudover skal lyde en stor tak til Styrelsen for Museum Midtjylland og alle andre i museets netværk, der gennem året har bidraget, udfordret og støttet op om museets virke.

LAURA LIV WEIKOP
Museumsdirektør

Museets Helte udstillede i 2019 på Klosterlund Museum. Det populære fritidstilbud fortsætter ind i 2020.

ET SMUGKIG IND I 2020

I 2020 kan vi se frem til igen at åbne endnu en nyopsætning af udstillingerne på Klosterlund Museum, som kommer i kølvandet på dette års åbning af den reviderede tørveudstilling med titlen 'Tørveeventyret'.

Her får blandt andet dele af oldtidshistorien et tiltrængt og udvidet fortællerum, som vi glæder os til at tage alle vores besøgende med ind i.

Derudover glæder vi os på Museum Midtjylland til at være en aktiv og markant del af Socle Du Monde sammen med HEART og CHPEA, som udgør en international kunstfestival af format, der på tværs af Herning slår dørene op og inviterer borgere og tilreisende fra hele verden inden for i en verden af førsteklases samtidskunst. Det bliver en hel ny måde at opleve tekstile og tekstilt inspirerede værker på i Tekstilmuseets smukke, gamle bygninger.

Men 2020 vil vi også arbejde videre på et mere strategisk plan ift. udviklingen af vores besøgssteder og udstillinger. Det er derfor i 2020, at vi vil præsentere en ny strategiplan for 2020-

2023, som efter at være blevet udskudt et år, vil sætte rammerne for vores videre arbejde og prioriteringer i de kommende år. Her både med fokus på det videre arbejde med udstillingerne på Tekstilmuseet og fonds-arbejdet med at rejse penge til de nye udstillinger i Spinderihallerne. Men også med særligt henblik på, hvor vi gerne vil rykke vores andre besøgssteder hen – og især hvordan vi på sigt ønsker at udstille og formidle vores store oldtidssamlinger. Det er et arbejde og nogle tanker, som vi glæder os til at dele med jer alle.

Vi glæder os til at se jer i 2020!

LAURA LIV WEIKOP
Museumsdirektør

MUSEUM MIDTJYLLAND I TAL

Her kan du læse det meste om Museum Midtjylland i tal. Hvor mange ansatte er vi, hvor mange medlemmer har vi i vores venneforeninger, hvor mange videnskabelige årsværk udgør vi, hvem sidder i vores bestyrelse - og hvor mange arrangementer havde vi i 2019?

Dyk ned i tallene, bliv klogere på museet eller spring statistikken over. Samlet set gives der her et overblik over museets aktiviteter, og hvor mange, der har deltaget - samt dem som har været med til at lave dem.

STYRELSEN FOR MUSEUM MIDTJYLLAND

Marianne Bjørn
Formand, Herning Kommune

Inge Dinis
Næstformand, Ikast-Brande Kommune

Ole Revsgaard Andersen
Region Midtjylland

Poul Boll
Dansk Mode & Textil

Martin Winther Olesen
Medarbejderrepræsentant

Henning Pedersen
Museumforeningen for Museum Midtjylland, Herning

Liselotte Olesen
Klosterlund Museumsforening

Leif Thykjær
Suppleant, Støtteforeningen for Vester Palsgaard Skovmuseum

REVISION

BDO, Herning

MEDARBEJDERE

Hvor mange medarbejdere er vi på Museum Midtjylland - og hvordan fordeler de sig?

Samlet set rummer Museum Midtjylland:

Fastansatte årsværk:	20,7
Heraf fastansatte videnskabelige årsværk (AC-personale inkl. museumsleder):	12,6
Heraf er fastansatte på ph.d-niveau:	2
Årsværk som udgøres af fleksjobs o.l.:	2,7
Årsværk udført af projektansatte:	2
Heraf videnskabelige projektansatte årsværk (AC-personale inkl. museumsleder):	1,8
Årsværk udført af frivillige:	12

SAMTLIGE MEDARBEJDERE 2019

Laura Liv Borchsenius Weikop
Dorte Jørgensen
Kristine Holm-Jensen
Celia Ekelund Simonsen
Jesper Meyer Christensen
Emilie Svarer Bai Andersen
Brit Vestergaard
Jonas Ruskjær
Constance Rassmann
Martin Winther Olesen
Vibeke Juul Pedersen
Søren Timm Meltvedt Christensen
Lone Ritchie Andersen
Susanne Sander Ringaa
Jonas Helt
Ditte Skov Jensen
Anne Line Trøllund Nielsen
Maja Theodoraki
Ida Elisabeth Hansen
Mikkel Fuglsang
Julie Kveiborg Lolk
Sara Prang Jensen
Niels Skov Jessen

Niels-Jørn Saibek Brinch
Jakob Mohrsen Kjær
Irma Ziliene
Anne Marie Larsen
Ida Charlotte Pedersen
Christina Vestergaard Nielsen

Ulrikke Lykke Bendtsen
Sara Hjøllund Sørensen
Anna Thusgaard Kristensen
Andreas Mohr Pedersen
Mathias Mohr Pedersen
Gottfred Larsen
Astrid Colding Sivertsen
Bettina Balslev Sørensen
Helle Heidemann Hansen
Leif Andersen Thykjær
Birgit Toft

MEDARBEJDERES REPRÆSENTATION

LAURA LIV WEIKOP

Museumsdirektør, ph.d.

BESTYRELSESPOSTER

Den selvejende Institution Fonden for Textilforum A/S, bestyrelsesformand
Søby Brunkulsmuseum, bestyrelsesmedlem

ADVISORY BOARD

Vejrø Aps – Vejrø Resort, medlem af Advisory Board

GRUPPER, NETVÆRK OG UDVALG

ERFA-netværk v/ Museum Østjylland, Viborg Museum og De Kulturhistoriske Museer i Holstebro Kommune / Netværksgruppe
ERFA-netværk / Midtjyske Lokalmuseer / Netværksgruppe
Midtjysk Lederforum / Netværksgruppe
Kulturledergruppen Herning / Netværksgruppe
Projekt Hænder & Huse: Haandkraft / Styregruppe

KURSER, SEMINARER OG KONFERENCER

Chefnetværksmøde v/ Organisationen Danske Museer / Mødeseminar
Slots- & Kulturstyrelsens årlige museumsmdøde for ledere og bestyrelsesformænd / Seminar v/ Slots- & kulturstyrelsen

PUBLIKATIONER

Rassmann, C. & Weikop, L.L. Preface. I: Møbjerg, T., Mannering, U., Rostholm, H. & Knudsen, L.R. The Hammerum Burial Site. Customs and Clothing in the Roman Iron Age

KRISTINE HOLM JENSEN

Formidlingschef & Leder af Nyere tid, cand. mag

GRUPPER, NETVÆRK OG UDVALG

ERFA-netværk v/ Museum Østjylland, Viborg Museum og De Kulturhistoriske Museer i Holstebro Kommune / Netværksgruppe
Redaktionsmedlem / Onlinetidsskriftet Dragtjournalen
Medlem af programudvalget / Folkeuniversitet i Århus' afdeling i Herning
Styregruppemedlem / Textilnet.dk

KURSER, SEMINARER OG KONFERENCER

Steder og lokale identiteter v/ Center for studier i kulturarvsforskning, Aalborg Universitet, 7. marts 2019 / Seminar
Nordic Fashion: Going global/Staying local v/ Moscow School of Social and Economic Science, Moskva, 4. april 2019 / Conference
Kursus i mødefacilitering v/ Folkeuniversitetet i Århus, afholdt på Moesgaard Museum, 26. november 2019.

PUBLIKATIONER

Holm-Jensen, K. Stol på den skarpe fortælling. I: Dragtjournalen årg. 13, nr. 17, 2019.
Holm-Jensen, K. Museum Collections in a Global Fashion Industry. I: Russian Fashion Theory: the Journal of Dress, Body & Culture 51, 2019.
Holm-Jensen, K. Mode- og tekstilindustrien i Herning Kommune. I: Trap Danmark, 6. udgave, bind 10: Ringkøbing-Skjern, Herning, 2019.
Holm-Jensen, K. Traditioner og fortællinger i Herning. I: Trap Danmark, 6. udgave, bind 10: Ringkøbing-Skjern, Herning, 2019.
Holm-Jensen, K. Tekstilindustrien i Ikast. I: Trap Danmark 6. udgave, bind 8: Viborg, Ikast-Brandø, 2019.
Holm-Jensen, K. Da der gik mode i tøj. I: TØJ Fashion & Business Trends 2 2019, PEJ Gruppen.
Holm-Jensen, K. & Simonsen, C. E. Et lokalmuseums dilemma. Lokalt, nationalt eller begge dele, I: Danske Museer 32, 1.

JESPER MEYER CHRISTENSEN

Samlingschef, cand.mag.

BESTYRELSESPOSTER

Blicher-selskabet, bestyrelsesmedlem

GRUPPER, NETVÆRK OG UDVALG

Encounter, Dansk Center for Herregårdsforskning
Hedegruppen
Projekt Hænger & Huse
Netværk for nationalkoordinering af samlingsvaretagelsen vedr. arbejder- og industrikultur
Brugerdesignede soundscapes i autentiske rum

KURSER, SEMINARER OG KONFERENCER

Møde vedr. brugerdesignede soundscapes i autentiske rum v/Skanderborg Museum
ODMs årsmøde for nyere tids faste kulturarv v/ Odense Bys Museer
Møde vedr. 80-års markeringen af besættelsen v/ Skive Museum
Møde vedr. nationalkoordinering af samlingsvaretagelsen vedr. arbejder- og industrikultur v/ Odense Bys Museer
ODM-møde vedr. kapitel 8-arbejde v/ODM, Vartov
Møde vedr. brugerdesignede soundscapes i autentiske rum v/ Cavi, Aarhus Universitet
Møde vedr. nationalkoordinering af samlingsvaretagelsen vedr. arbejder- og industrikultur v/ Danmarks Industrimuseum
Introkursus til Sara for kulturhistoriske museer v/ODM, Vartov

BRIT VESTERGAARD

Museumsinspektør, cand.mag.

GRUPPER, NETVÆRK OG UDVALG

Måltidspuljen (intet møde i 2019)

Netværk for Frivilligkoordinatorer, ODM

KURSER, SEMINARER OG KONFERENCER

Opstartsmøde – Netværk for Frivilligkoordinatorer v/ODM, Naturhistorisk Museum, Aarhus.
Mad som kulturbærende formidling v/ Frivilligheds Akademiet, Det Grønne Museum
Introduktion til erindringsformidling/reminiscens / Den Gamle By, Aarhus
Netværksmøde – Frivilligkoordinatorer v/ ODM, Den Fynske Landsby, Odense
Dragtseminar v/ Frivilligheds Akademiet, Fri-landsmuseet, Det Gamle Danmark, Lyngby

JULIE LOLK

Museumsinspektør, cand.mag.

BESTYRELSESPOSTER

Sekretær, bestyrelsen for Klosterlund Museumsforening

GRUPPER, NETVÆRK OG UDVALG

Netværk for frivilligkoordinatorer
Netværk for formidlere i eksterne læringsmiljøer (kultur- og naturinstitutioner) og kommunale konsulenter, Nationalt netværk af skoletjenester

KURSER, SEMINARER OG KONFERENCER

ODM Formidlingsseminar, Fredericia. Oplæg om medejerskab på Klosterlund Museum i workshoppen: Hvor går grænserne i det uendelige museum?
Netværksmøde i Netværk for Frivilligkoordinatorer v/ Den fynske landsby, Odense
Skoletjenestenetværksmøde v/ FÆNGSLET, Horsens, om undervisningen i Fængslet og oplæg om Nationalt netværk af skoletjenesters nyeste kortlægning om kommunernes arbejde med åben skole
Fagligt sparringsmøde om erindringsformidling v/ Den Gamle By, Aarhus

JONAS RUSKJÆR

Museumsinspektør, cand.mag.

GRUPPER, NETVÆRK OG UDVALG

Museets repræsentant i Husrådet for Historiens Hus

KURSER, SEMINARER OG KONFERENCER

Netværksmøde – Frivilligkoordinatorer v/ ODM, Den Fynske Landsby, Odense
Fagligt sparringsmøde om erindringsformidling v/ Den Gamle By, Aarhus

CONSTANZE RASSMANN

Forskningschef og Leder af Arkæologi, ph.d.

BESTYRELSESPOSTER

Jysk Arkæologisk Selskab (Bestyrelsesmedlem)

GRUPPER, NETVÆRK OG UDVALG

Bronzealdernet (Netværk)
ISBJERG (forskningsgruppe)
Regionsarkæologisk Netværk

KURSER, SEMINARER OG KONFERENCER

Regionsarkæologisk Møde v/ Skanderborg Museum, Skanderborg
MCH Seminar 'Cloth Trade' v/ Aarhus Universitet, Moesgård
Bestyrelsesmøde Jysk Arkæologisk Selskab v/ Moesgård Museum, Moesgård

PUBLIKATIONER

Olesen, M.W. & Rassmann, C. Ørregård.
Luftfoto, geofysik og udgravning – flere sider af samme sag. I: Olesen, L.H (ed). Luftfotobogen 2. Jysk arkæologisk selskab, Højbjerg
Rassmann, C. & Weikop, L.L. Preface. I: Møbjerg, T., Mannering, U., Rostholm, H. & Knudsen, L.R. The Hammerum Burial Site. Customs and Clothing in the Roman Iron Age

MARTIN WINTHER OLESEN

Museumsinspektør, cand.phil.

BESTYRELSESPOSTER

Museum Midtjyllands Bestyrelse

GRUPPER, NETVÆRK OG UDVALG

Hedegård projektets arbejdsgruppe

KURSER, SEMINARER OG KONFERENCER

Kulturstyrelsens årsmøde, Moesgård
Ertebølle seminar, Lindholm Høje
Kulturstyrelsens workshop vedr. nye retningslinjer for sagsbehandling (Vartov)

PUBLIKATIONER

Olesen, M.W. Iron Smelting in Late Iron Age in Midtjylland, Denmark. I: Skrifter. Det kongelige Norske Videnskabers Selskab. Transactions of the Royal Norwegian society of Sciences and Letters
Olesen, M.W. Arkæologien i Herning Kommune 2019. I: Trap Danmark, 6. udgave, bind 10: Ringkøbing-Skjern, Herning, 2019
Olesen, M.W. & Rassmann, C. Ørregård.
Luftfoto, geofysik og udgravning – flere sider af samme sag. I: Olesen, L.H (ed). Luftfotobogen 2. Jysk arkæologisk selskab, Højbjerg

VIBEKE JUUL PEDERSEN

Museumsinspektør, cand.mag.

KURSER, SEMINARER OG KONFERENCER

Slots- og Kulturstyrelsens Årsmøde v/ Moesgård Museum
Faglig dag omkring danefæ v/ Kongernes Jelling
Regionsmøde for arkæologi v/Horsens

Ny praksis for den arkæologiske undersøgelsesvirksomhed v/ Museum Skanderborg, Skanderborg / ODM kursus
 Dialogforum for det åbne land v/ Ikast-Brande Kommune, Ikast
 Regionsmøde for arkæologi v/Skanderborg
 Dialogforum for det åbne land v/ Ikast-Brande Kommune, Ikast Rensningsanlæg

PUBLIKATIONER

Pedersen, V. J.: Two-aisled houses from the Neolithic and Early Bronze Age in Museum Midtjylland's operating area. I: Houses for the Living. Two-aisled houses from the Neolithic and Early Bronze Age in Denmark. The Royal Society of Northern Antiquaries. Copenhagen 2019. University Press of Southern Denmark
 Pedersen, V. J. Beskrivelse af arkæologien i Ikast-Brande kommune. I: Trap Danmark

SØREN TIMM CHRISTENSEN

Museumsinspektør, cand.mag.

GRUPPER, NETVÆRK OG UDVALG

Tillidsrepræsentant for DM-medlemmer.

KURSER, SEMINARER OG KONFERENCER

Tillidsrepræsentantsnetværksmøde v/ DM i Århus
 Ny praksis for den arkæologiske undersøgelsesvirksomhed v/ Museum Skanderborg, Skanderborg / ODM kursus
 Dronebevis-kursus v/ Droner.dk

DITTE SKOV JENSEN

Museumsinspektør, cand.mag.

KURSER, SEMINARER OG KONFERENCER

Ny praksis for den arkæologiske undersøgelsesvirksomhed v/ Museum Skanderborg, Skanderborg / ODM kursus
 Undersøgelser af Ældste og Ældre Stenalder i Danmark 2018-2019" v/ MOMU, Århus / Netværksmøde
 MIRUDA (Middelalderens Rurale Danmark): Landbebyggelsens struktur, konference v/ Arkvest og Aarhus Universitet, InnoVest

JONAS HELT

Museumsinspektør, ba.

GRUPPER, NETVÆRK OG UDVALG

CAA-dk (Computer Applications and Quantitative Methods in Archaeology)

KURSER, SEMINARER OG KONFERENCER

CAA-del, Seminar og generalforsamling v/Odense Bys Museer
 MUD-generalforsamling v/Odense Bys Museer
 MIRUDA (Middelalderens Rurale Danmark):

Landbebyggelsens struktur, konference v/ Arkvest og Aarhus Universitet, InnoVest
 Ny praksis for den arkæologiske undersøgelsesvirksomhed v/ Museum Skanderborg, Skanderborg / ODM kursus

PUBLIKATIONER

Helt, J, In press. Grønbæksminde. Et midtjysk nekropollignede gravkompleks med en våbengrav fra yngre germansk jernalder. I: Iversen, R.B., Laursen, S.V., Nielsen, N.H. & Nymann, M. (red.) Døden i centrum.

LONE RITCHIE ANDERSEN

Museumsinspektør, cand.mag.

KURSER, SEMINARER OG KONFERENCER

Undersøgelser af Ældste og Ældre Stenalder i Danmark 2018-2019" v/ MOMU, Århus / Netværksmøde
 Ny praksis for den arkæologiske undersøgelsesvirksomhed v/ Museum Skanderborg, Skanderborg / ODM kursus

MUSEUMSSTATISTIKKEN

AKTIVITETER & EVENTS

I 2019 havde Museum Midtjylland i alt:

Arrangementer/omvisninger/ foredrag/workshops på museets besøgssteder (ekskl. skoleundervisning): **176**

Arrangementer uden for museet (fx byvandring, åbne udgravninger o.l.): **20**

ANNONCEREDE ARRANGEMENTER PÅ MUSEET SAMLET SET

Besøgende som deltog i museets annoncerede arrangementer samlet set på museet:

Deltagere i foredrag, kurser, workshops, receptioner og lign på museet: **1897**

ANNONCEREDE ARRANGEMENTER UDEN FOR MUSEET SAMLET SET

Besøgende som besøgte eller deltog i museets annoncerede arrangementer samlet set uden for museets adresser (fx byvandring, åbne udgravninger o.l. der afholdes uden for museet):

Gæster på byvandring, cykel- og byture: **358**

Gæster som deltog i åbne udgravninger: **261**

UNDERVISNING

Her gennemgår vi antal af hold og elever som har deltaget i vores forskellige undervisningstilbud. I 2019 havde museet samlet set besøgt af:

Hold fra daginstitutioner:	6
Grundskoleklasser:	49
Klasser fra ungdomsuddannelser:	9
Hold fra andre uddannelser:	9
Elever som har modtaget vejledning:	1
Elever i undervisningsforløb:	1.186
Elever som har besøgt på egen hånd:	563

BESØGSTAL

Museum Midtjylland består af fem besøgssteder, hvoraf de fleste tilbyder fri entré. Forneden er opgjort det samlede besøgstal for hele museet og for de enkelte besøgssteder.

MUSEUM MIDTJYLLAND: 29.570 BESØGENDE
Samlet besøgstal for hele Museum Midtjylland - inkl. besøgende på vores åbne udgravninger. Totalt set har museet præsteret en stigning på 26% i antallet af besøgende der indløste billet til et af vores fem besøgssteder.

Henover de sidste tre år har museet formået at få mere end 11.000 flere gæster ind ad dørene. Og det er vi ret så tilfredse med, men går benhårdt efter en fortsat øgning i besøgstallet fremadrettet.

TEKSTILMUSEET:	8.411 BESØGENDE
FRILANDSMUSEET HERNING:	4.230 BESØGENDE
HERNINGSHOLM MUSEUM:	3.702 BESØGENDE
VESTER PALSGAARD SKOV-MUSEUM:	2.821 BESØGENDE
KLOSTERLUND MUSEUM:	10.145 BESØGENDE
ARKÆOLOGI: ÅBNE UDGRAVNINGER	261 BESØGENDE

WEBSITE

I 2019 har vi arbejdet hårdt på at få flere besøgende på vores website - både via Facebook, relevante nyhedsbreve og søgemaskineoptimering.

Antal brugere:	30.692
<i>Fremgang på 9.696 brugere - svarende til 46%</i>	
Antal sidevisninger:	89.125
<i>Fremgang på 5673 sidevisninger - svarende til 7%</i>	

ØKONOMI: ÅRSRESULTAT 2019

Museum Midtjylland har samlet set haft en omsætning på 16 mio. kr., heraf udgør den arkæologiske afdelings omsætning 6 mio. kr - og samlet set kommer museet ud med 0 kr. i årets resultat.

Årets resultat (overskud/underskud):	0 DKK
Procentdel af museets samlede udgifter som blev anvendt til drift o.l.:	17,6%

Hjemstedskommunens ordinære tilskud beregnet pr. indbygger: **48,6 DKK**